

**«З понад довгих ста літ чи ви
чуєте сьміх? То Іван
Котляревський сьмієть ся!»**

Ілюстрована виставка
До 255-ї річниці від дня народження
українського поета, драматурга,
просвітителя, педагога, театрального і
громадського діяча **Івана
Котляревського**

1769-1838

1769, 9 вересня – у Полтаві народився Іван Котляревський, письменник, поет, драматург, громадський діяч, основоположник сучасної української літератури. Походив із зuboжілого козацького старшинського роду, батько працював канцеляристом міського магістрату. Згодом Котляревські отримали дворянське звання.

Дев'ять років навчався в духовній семінарії у Полтаві, яку так і не закінчив – духовна кар'єра його не приваблювала. Тоді ж почав писати вірші, публікувався в сатиричному альманасу «Полтавська муха». Працював канцеляристом, вчителював у поміщицьких родинах. Водночас активно цікавився українським фольклором: вивчав життя простого люду, його звичаї та обряди, записував народні пісні. З 1796-го перебував на військовій службі у Сіверському карабінерському полку. Вірогідно, такий поворот долі став наслідком нещасливого кохання: Іван Петрович закохався у 20-річну Марію Семенівну, бідну родичку господаря, в якого працював домашнім учителем, але дівчина вже була обіцяна іншому і мала стати дружиною багатого вдівця.

Ще в 1794-1796 роках підготував перші три частини поеми «Енеїда», написаної на сюжет однойменного твору римського поета Публія Вергілія.

Рукописний примірник поеми опинився в конотопського поміщика Максима Парпури. Останній завідував друкарнею медичної колегії в Петербурзі. І вже під час військової служби Іван Петрович дізнався про видання в 1798-му в Петербурзі «Енеїди» коштом Парпури.

У відповідь Котляревський у виданні «Енеїди» 1809-го (коли додалася четверта частина) помістив Парпуру до пекла:

Якусь особу мацапуру
Там шкварили на шашлику,
Гарячу мідь лили за шкуру
І розпинали на бику.
Натуру мав він дуже бридку,
Кривив душею для прибитку,
Чужеє оддавав в печать;
Без сорома, без Бога бувши
І восьму заповідь забувши,
Чужим пустився помишлять.

Між тим «Енеїда» стала першим твором в українській літературі, написаним народною мовою. На той час українська мова внаслідок цілої низки указів російської влади поступово витіснилася з ужитку, навіть церковні служби змушували правити церковнослов'янською мовою. Відтак твори Івана Котляревського започаткували новий етап формування української літературної мови.

«Першорядної ваги було те, що Котляревський порвав з панівною тоді наукою про мовні стилі, високий і подлий, і став дивитися на мову народну, як на достойну

поважних творів...», – зазначає Іван Огієнко. – А в «Наталці-Полтавці» та в «Москаль-Чарівнику» він дуже висміяв ту панівну за його часу мову, якою говорило в Україні середнє й вище панство, поволі обмосковлюючись». І далі: «Котляревський міцно поєднав українську мову з українському літературою – після нього справді нашою літературною мовою остаточно, уже без хитання, стала жива народна мова. І від Котляревського вона стала творчо розвиватися вже зовсім свідомо. За прикладом Котляревського пішло багато його наслідувачів, на яких він сильно впливав аж до часу Шевченка».

Відомо, що «Енеїду» з автографом автора дбайливо зберігав імператор Олександр I, примірник твору мав навіть Наполеон I Бонапарт.

Під час військової служби Іван Котляревський брав участь у задунайських походах російсько-турецької війни 1806-1807 років, відзначався хоробрістю та безстрашністю в боях (при взятті фортець Бендери та Ізмаїл) і при виконанні дипломатичних доручень. Тоді ж познайомився з козаками Задунайської Січі, яких мав залучити на бік Російської імперії. В 1808-му вийшов у відставку в чині капітана. Влаштуватися на службу вийшло не одразу. Лише в 1810-му став наглядачем Будинку виховання дітей бідних дворян у Полтаві. Який згодом перетворив на зразковий навчально-виховний заклад. Під час походу Наполеона в Росію сформував козацький кінний полк.

Організатор та керівник Полтавського театру (1818-1821). Як і всюди, ставили російські й західноєвропейські п'єси та водевілі. Однак Котляревський швидко зрозумів необхідність розвивати українську драматургію. Саме для театру в 1819-му написав драматичні твори «Наталка Полтавка» і «Москаль-чарівник», що й досі не сходять зі сцени. Активно співпрацював з талановитим актором Михайлом Щепкіним, якого допоміг викупити з кріпацтва.

Входив до масонської ложі «Любов до істини», де активно обговорювалися реформи царя Олександра I. Також був членом і співавтором програмових документів таємного «Товариства малоросійського». Ця інформація сплила під час слідства про повстання декабристів, однак для Котляревського все минулося без наслідків. За однією з версій, за нього заступилася дружина генерал-губернатора Миколи Рєпніна Варвара – внучка останнього гетьмана Кирила Розумовського, яскрава і сильна особистість. Рєпніни багато років тісно спілкувалися з Іваном Петровичем.

Мешкав у батьківському будинку, збудованому ще в 1705-му.

Помер 10 листопада 1838-го в Полтаві. Перед тим відпустив на волю 6 своїх кріпаків та роздав все майно родичам і знайомим. В останню путь його проводжала вся Полтава, а Тарас Шевченко відгукнувся віршем «На вічну пам'ять Котляревському»:

...Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люди;
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть!...

Оскільки Іван Петрович ніколи не був одружений і не мав прямих нащадків, його спадкоємницею та господаркою садиби стала економка Мотрона Веклевичева, унтер-офіцерська вдова.

Повний текст «Енеїди» (в шести частинах) побачив світ уже після смерті автора, в 1842-му.

В рідній Полтаві на честь Івана Котляревського відкрито пам'ятник (1903), літературно-меморіальний музей (1952) та музей-садибу (1969).

Підготував Сергій Горобець.

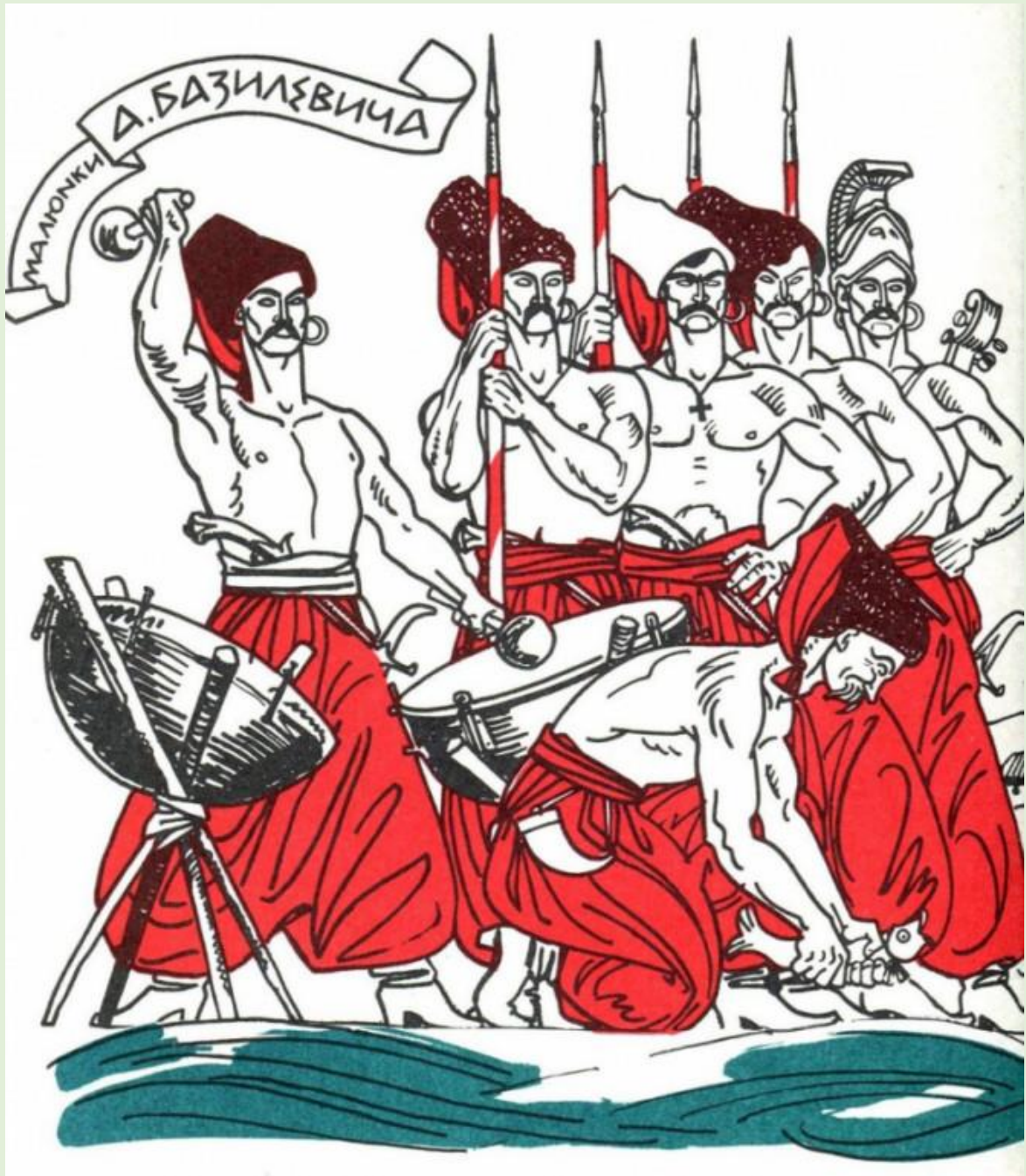
**Найпопулярнішою версією “Енеїди” стала та, яку проілюстрував
Анатолій Базилевич у 1967-у році. Книга вийшла друком у 1968-
у році у видавництві “Дніпро”. “Енеїда” в оформленні
Базилевича перевидавалася 17 разів.**

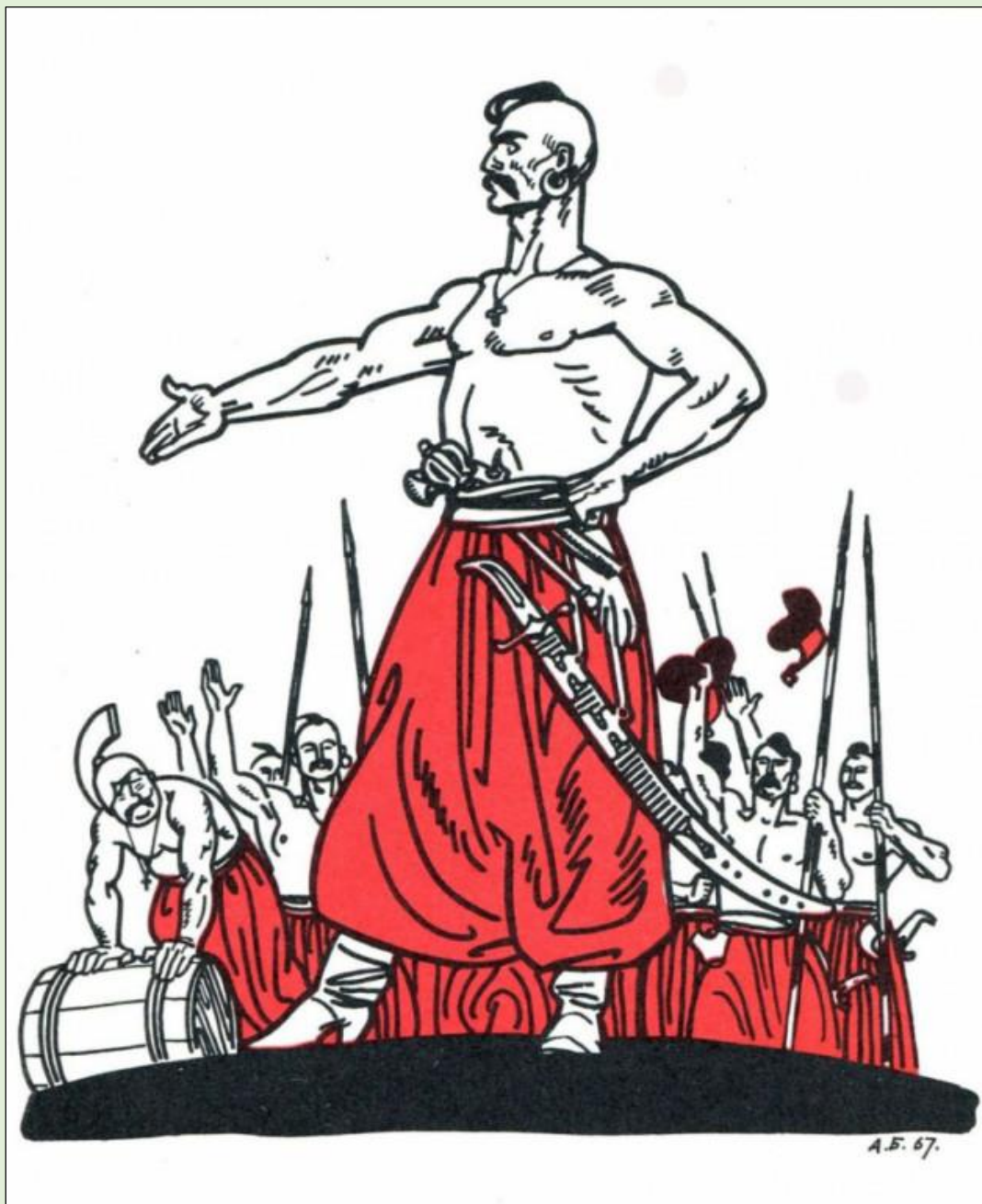
Иван
Колычевъ

ΕΝΕΪΔΑ

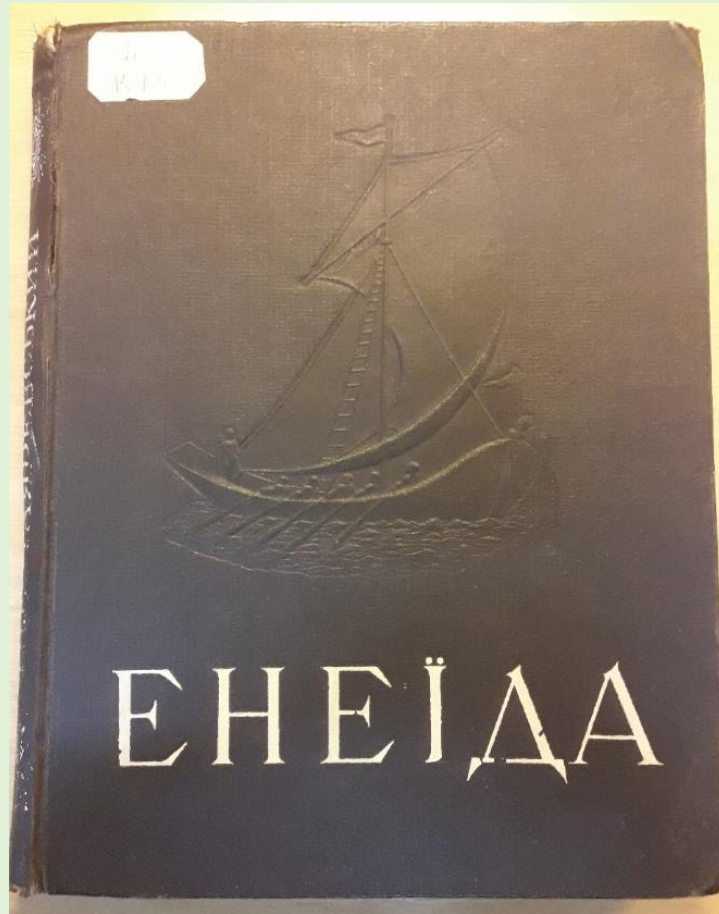

В бібліотеці Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти зберігається декілька варіантів «Енеїди» І. П. Котляревського з ілюстраціями українських художників.

Найстаріша з них видана у 1948 році з ілюстраціями видатного українського художника **Івана Їжакевича**

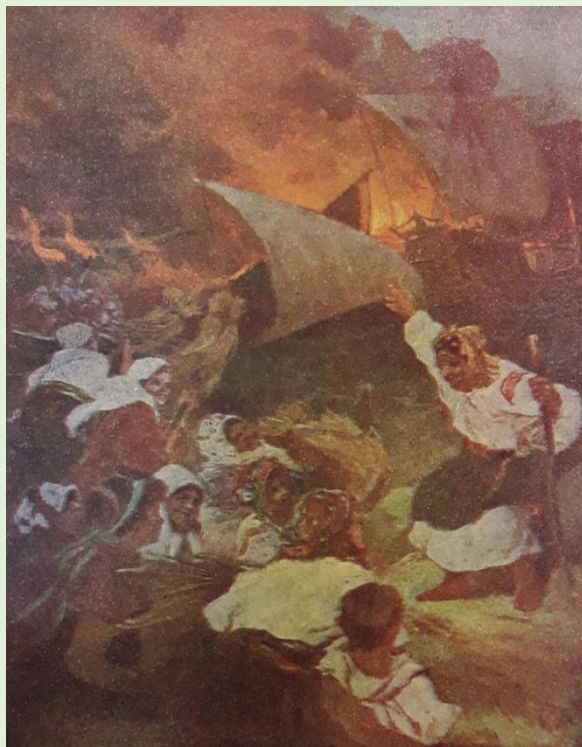
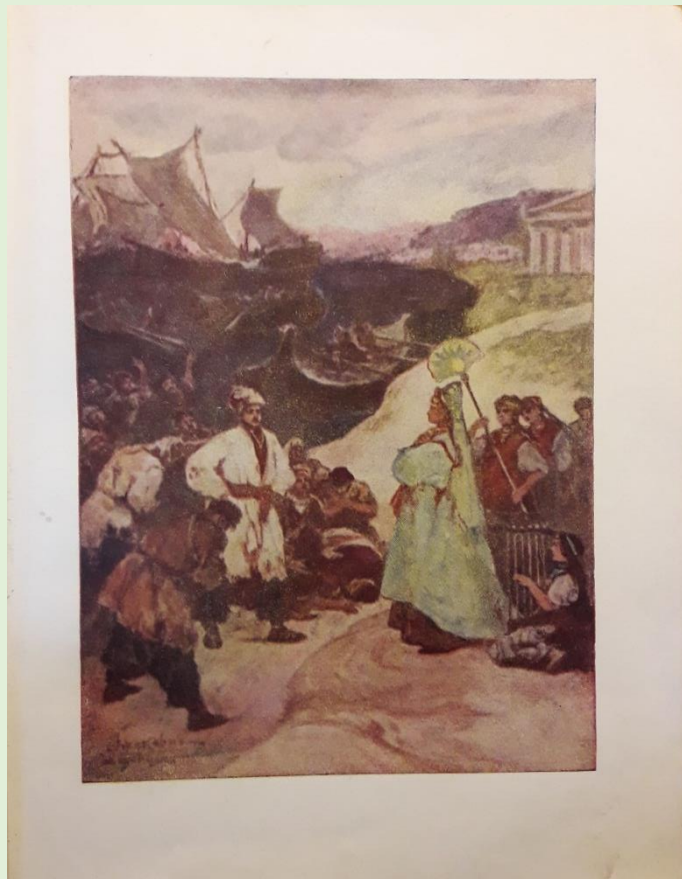
Котляревський І.П. Енеїда / І.П. Котляревський; супер, заставки, кінцівки та кольорові ілюстрації заслуженого діяча мистецтв худ. **І.С. Їжакевича** та худ. Ф.З. Коновалюка. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1948 – 153 с. : іл., 1 портр. – (На відзнаку 150-річчя першого видання 1798-1948)

ЧАСТИНА ПЕРША

Еней буа парубок моторний
І хлопець хоць куди козак,
Удавсь на все зле проворний,
Завязятіий од всіх бурлак.
Но Греки як, спаливши Трою,
Зробили з неї скирту гною,
Він, взявши торбу, тигу дав;
Забравши деяких Троянців,
Осмалених, як гири, ланців,
П'ятами з Трої накивав.

Він, швидко поробивши човни,
На синє море попускав,
Троянців насажаючи повні,
І куди очі почухран.
Но ала Юнона, суча дочка,
Розкудкудачалася, як квочка,—
Енея не любила — страх;
Давно уже хотіла,
Пого щоб душка полетіла
К чортам і щоб і дух не пах.

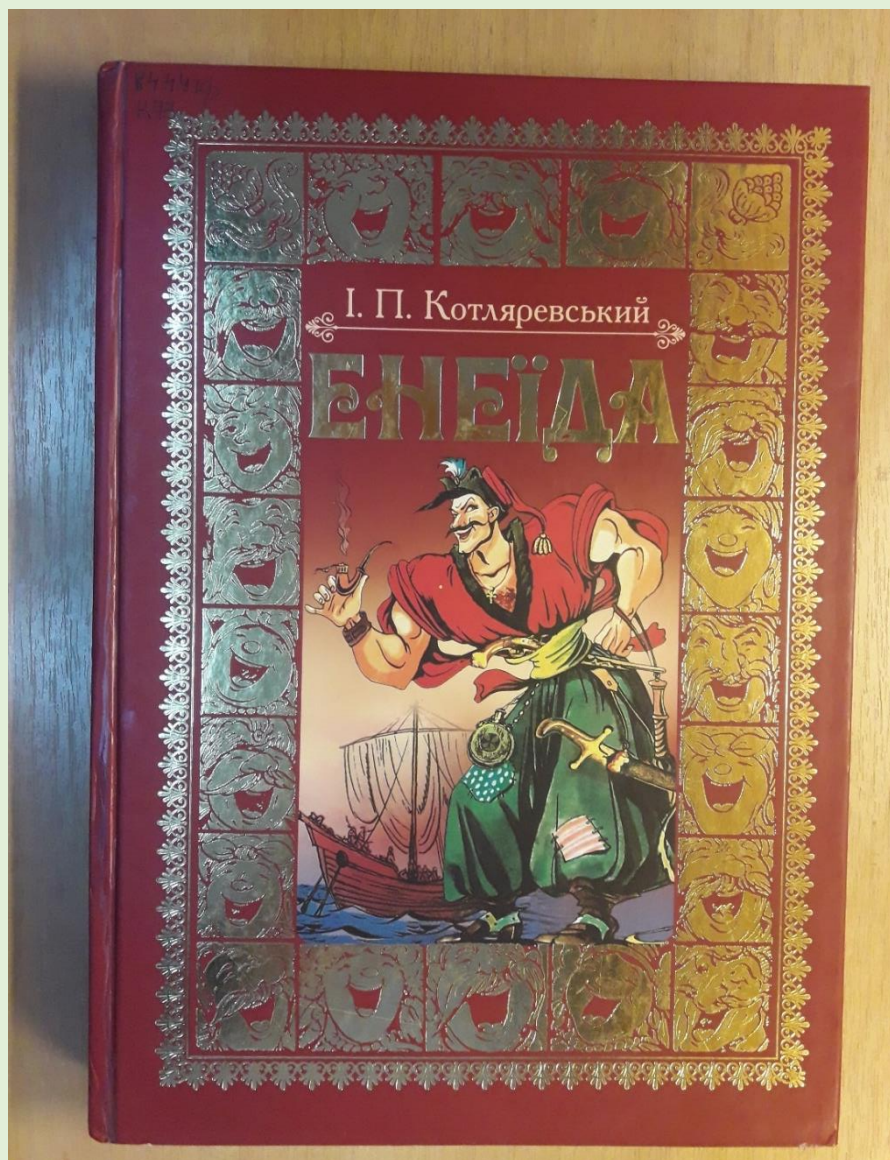

«Енеїда», щедро ілюстрована художником Іваном Будзою, видана у 1995 році у виді коміксів

Котляревський І. Енеїда: поема / І.П. Котляревський. – К.: Дніпро «Мирослав Милорадович», 1995. –382 с. : кольор. іл.

«Енеїда» І. П. Котляревського, видана у 2008 році з ілюстраціями українського художника Івана Будза також у виді коміксів

Котляревський І.П. Енеїда: поема / І.П. Котляревський; передм. Є. Нахліка; ілюстр. І. Будза. – К.: Книга, 2008. – 382 с.: кольор. іл.

Зней був парубок моторний
І хлопець хоть куди козак,
Удавсь на все зле проворний,
Завзятіший од всіх бурлак.
Но греки, як спаливши Трою,
Зробили з неї скирту гною,
Він, взявши торбу, тягу дав;
Забравши деяких троянців,
Осмалених, як гиля, ланців,
П'ятами з Трої наживав.

Факсимільне видання «Енеїди» 1842 року, передруковане у 1979 році.

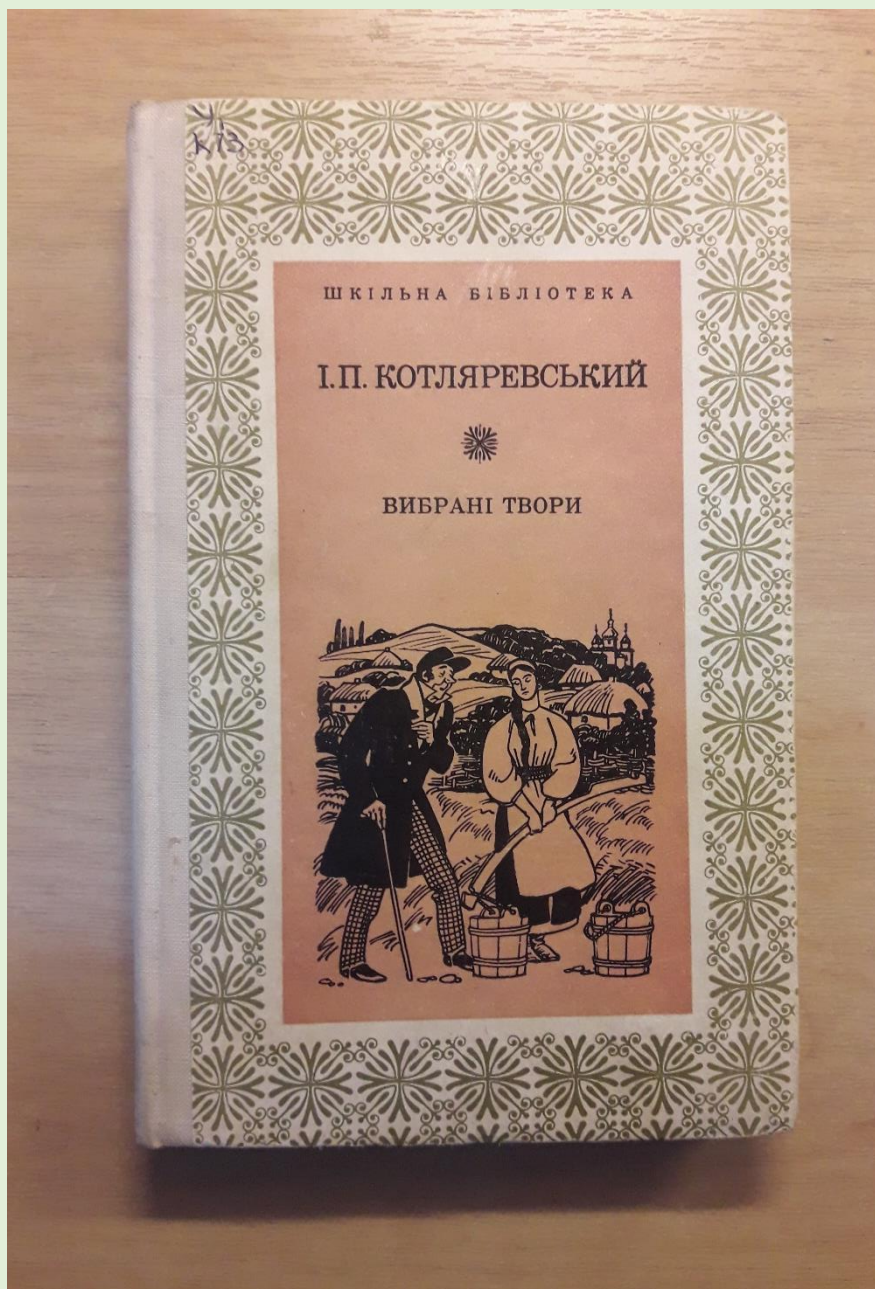

Виргиліева Енеїда на малоросійській языкъ переложенная И. Котляревскимъ. Часть 1. — Харьковъ : в университетской типографіи, 1842. Ценсоръ А. Никитенко: факсимільне видання. — К.: Дніпро, 1979 (10000 прим.)

Інші книги І.П. Котляревського, які зберігаються в бібліотеці інституту

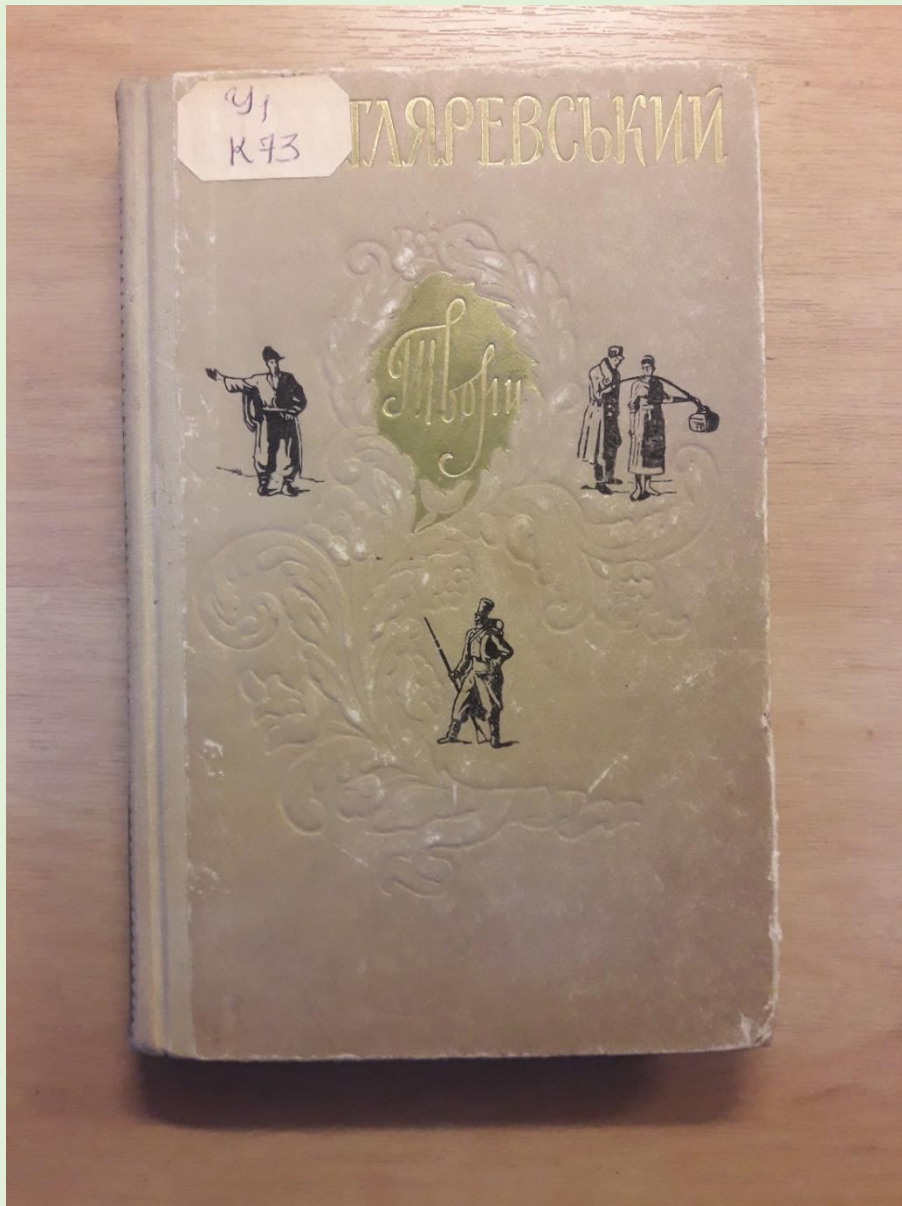
Котляревський І.П. Повне зібрання творів / І.П. Котляревський. — К.: Наукова думка, 1969. — 510 с.

Котляревський І. Вибрані твори / І. Котляревський. – К. : Дніпро, 1976. – 276 с. (Серія «Шкільна бібліотека»)

Котляревський І.П. Твори / І.П. Котляревський. – К.: Дніпро,1980. – 311 с.

Котляревський І.П. Твори / І.П. Котляревський. – К. : Державне видавництво художньої літератури УРСР, 1960. –359 с.

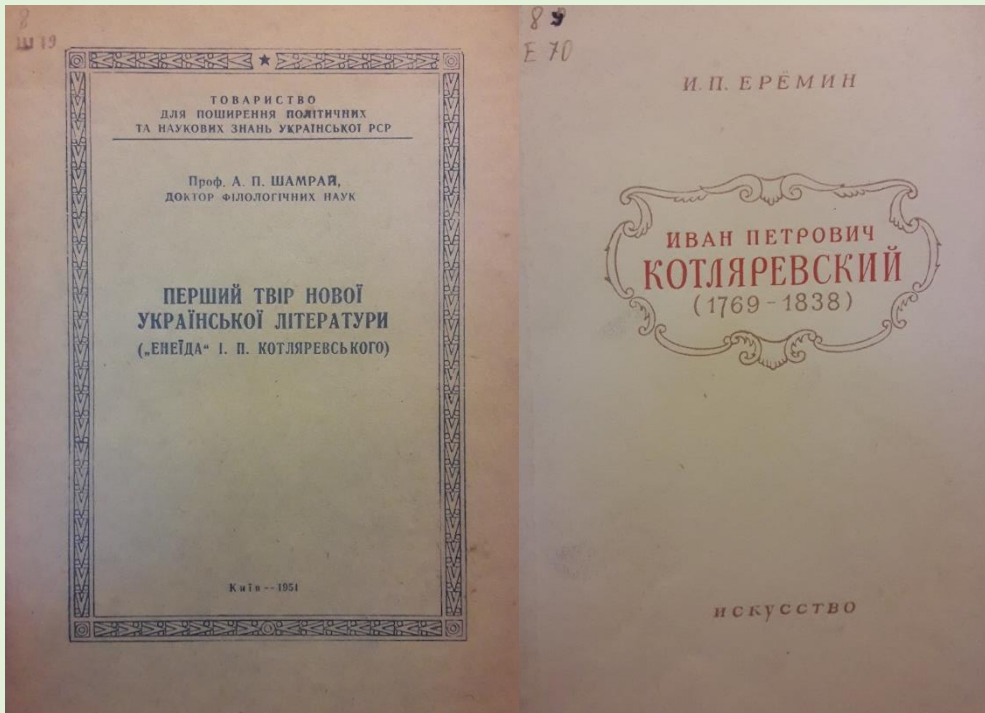
Варті уваги і книги, присвячені життю і творчості видатного українського письменника Івана Петровича Котляревського. Книги ці також зберігаються в бібліотеці інституту.

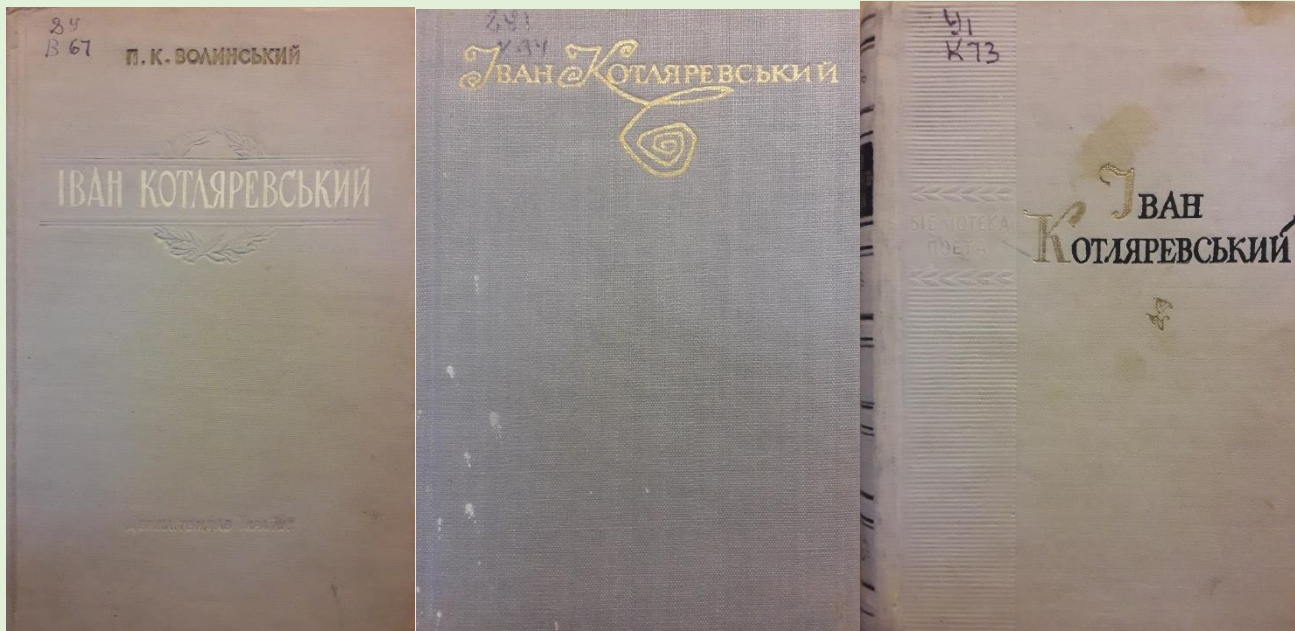

Левін Б. Веселий мудрець: повісті. Кн.2 / Б. Левін. –К.: Радянський письменник, 1978. –389 с.: іл.

У книзі розповідається про життя і творчість великого українського письменника І.П. Котляревського. У повісті «В науку» йдеться про дитячі роки та юність поета, його навчання в дяка, а пізніше – в Полтавській духовній семінарії; в повісті «Дім для бідних» Котляревський постає як вихователь пансіонату для дітей бідних дворян. Автор змальовує його як активного діяча на ниві народної освіти, прихильника нових методів навчання.

Наступні книги є критичними матеріалами, з питань українського літературознавства, присвячені вивченню творчості Івана Петровича Котляревського. На фото представлені як книги поважного віку, так і більш новіші.

Бібліотека ОІППО

вересень 2024 р.

